

Stjerneblomsten

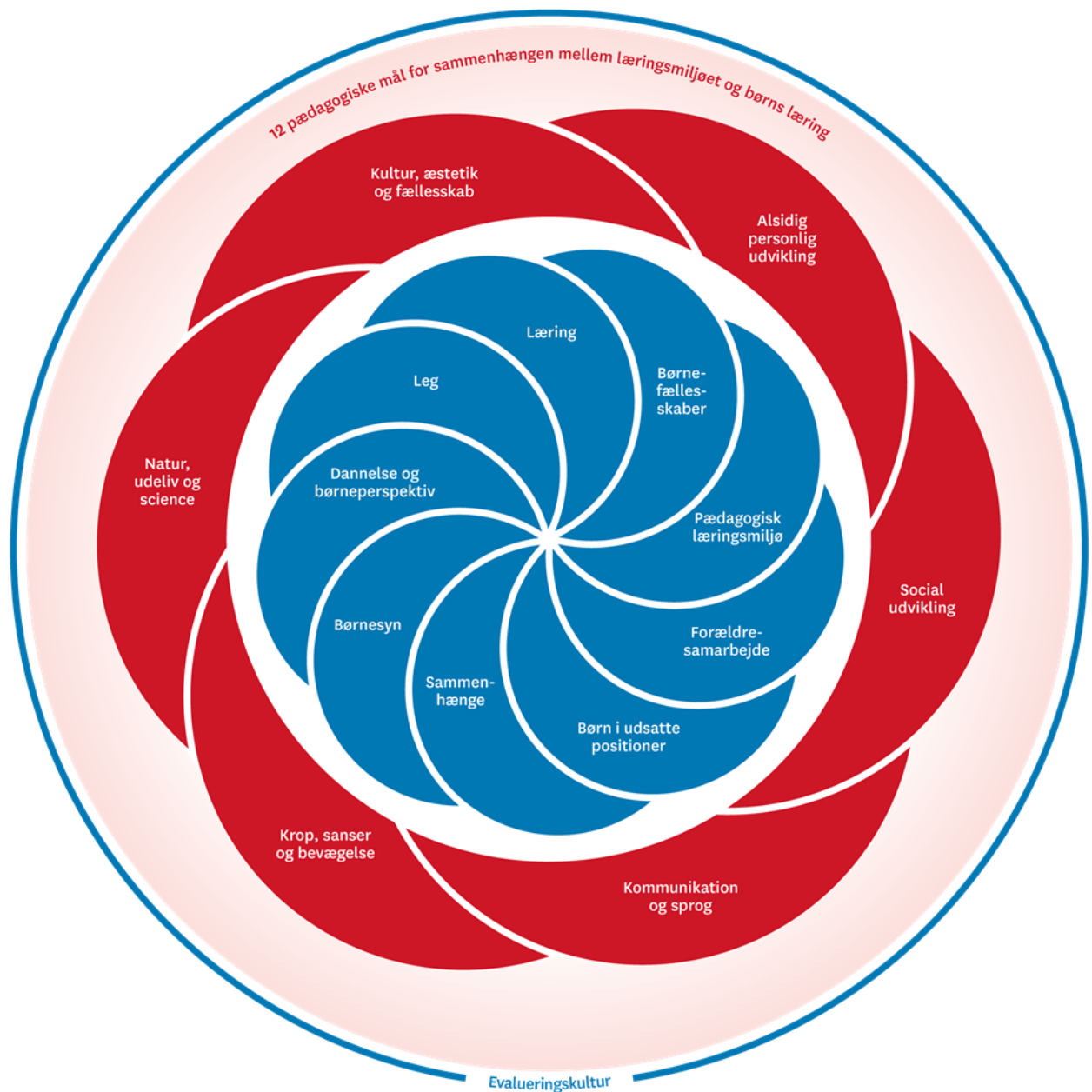

Pædagogisk grundlag og Pædagogisk læreplan

Indhold

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan	3
Pædagogisk grundlag	4
Værdigrundlag	4
Rudolf Steiner og pædagogikken	4
Børnesyn, dannelse, leg, læring og børnefællesskaber	5
Pædagogisk læringsmiljø	10
Forældresamarbejde	11
Børn i udsatte positioner	12
Sammenhænge	13
Pædagogisk læreplan	15
De seks læreplanstemaer i vuggestuen	16
Alsidig personlig udvikling	16
Social udvikling	18
Kommunikation og sprog	19
Krop, sanser og bevægelse	20
Natur, udeliv og science	22
Kultur, æstetik og fællesskab	23
De seks læreplantemaer i børnehaven	25
Alsidig personlig udvikling	25
Social udvikling	27
Kommunikation og sprog	29
Krop, sanser og bevægelse	31
Natur, udeliv og science	33
Kultur, æstetik og fællesskab	35
Evalueringskultur	37

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Pædagogisk grundlag

Værdigrundlag

Stjerneblomstens pædagogik bygger på Rudolf Steiners menneskesyn og pædagogiske anvisninger.

Hjertevarm omsorg er grundelementet i vores hverdag. Det gennemtrænger alle relationer både til store og små og til den verden, vi er en del af.

Tydelige rammer skaber ro og tryghed, som det enkelte barn kan hvile i, og som fællesskabet kan udvikle sig indenfor.

Udfoldelses- og udviklingsmuligheder for den enkelte næres gennem leg, stemninger og æstetik. Vi værner om barndommen.

Naturligvis ...

Rudolf Steiner og pædagogikken

Rudolf Steiner (1861 - 1925), videnskabsmand og filosof født i Østrig, har givet de grundlæggende impulser til Rudolf Steiner pædagogik eller Waldorfpædagogik, som det også kaldes.

Rudolf Steiner havde et akademisk udgangspunkt i naturvidenskab og erkendelsesteori. Derudover havde han en evne til at fornemme og beskrive oversanselige fænomener, som førte til et virke som åndsforsker. Han udgav ca. 20 bøger og holdt over 6000 foredrag, hvor han beskrev mennesket, naturen og verden med både et naturvidenskabeligt og et åndeligt indhold. Han gav anvisninger til, hvordan andre gennem meditation og skoling kan nå til samme åndsvidenskabelige erkendelser.

I 1907 skitserede Rudolf Steiner for første gang sine tanker om, hvordan barnet skal opdrages ud fra et spirituelt menneskebillede. Dette menneskebillede beskriver mennesket som en fysisk eksistens, der er en materiel manifestation af nogle åndelige kvaliteter, som virker skabende ind

i det fysiske, og som kun kan erkendes eller skues åndeligt. Rudolf Steiner beskriver, at der i alle mennesker er en åndelig kerne, som har en eksistens gennem flere liv (reinkarnation), og at hvert menneske har en overordnet udviklingsvej (karma), som virker som en rød tråd gennem hele livet. Dette spirituelle menneskebillede danner udgangspunkt for Rudolf Steiners pædagogik.

Rudolf Steiners tanker er blevet grebet af forældre og pædagoger, som har forsøgt at udfolde pædagogikken i en hverdag med børn i alle aldre og udviklingstrin. Gennem denne praksis er der opstået en pædagogisk tradition og faglighed, som ligger til grund for uddannelse af Rudolf Steiner pædagoger og for hverdagen i et Rudolf Steiner dagtilbud.

Børnesyn, dannelse, leg, læring og børnefællesskaber

Børnesyn

I Rudolf Steiner pædagogikken ser vi det lille barn som stærkt sansende, nysgerrigt og fantasifuldt. Ethvert barn skal behandles som et unikt individ, der udvikler sig i sit eget tempo, således at barnets individuelle indre folder sig ud gennem opvæksten.

Pædagogikken bygger på den iagttagelse, at barnet frem til 7-årsalderen lærer gennem efterligning. De voksnes opgave er derfor at være efterlignelsesværdige i alt, hvad de gør. Voksne skal tilstræbe at være autentiske og engagerede, ikke blot i kontakten til børnene, men også i deres forhold til ting og handlinger. Når der bages brød, så æltes dejen på et bord og der formes boller, så børnene kan følge med, deltage og efterligne arbejdet med at bage i deres leg.

Vi lægger vægt på, at barnet er i en dannelsesproces, som vi skal have respekt for, når vi skaber rammerne omkring det. Barnet vil og kan selv række ud efter verden. Dette understøtter vi så vidt muligt ved at lede barnets opmærksomhed hen på det, det gerne må og anviser muligheder frem for begrænsninger. Vi taler dermed til barnets vilje. Barnet lærer gennem sine sanser, hvor det smager, lugter, lytter, mærker og føler på sine omgivelser, og det får derved en inderlig erfaring med alt omkring sig. Barnet øver sig i alle vågne timer på at lære at mestre bevægelse, sprog og tænkning, som danner grundlag for al senere læring.

Barnet har brug for at være i et stimulerende miljø, formet af indsigtfulde voksne mennesker, der bestræber sig på at være værdifulde og tydelige forbilleder. Vi støtter barnet i at mestre egen kunnen såvel inde som ude. Vores legetøj er enkelt udformet og tager afsæt i at træne/understøtte barnets fantasi/forestillingsevne. Hverdagen er fyldt med sanglege og eventyr. I haven er der rig mulighed for at opleve de fire elementer ild, jord, vand, og luft samt årstidernes skiften. Med bl.a. disse elementer tilstræber vi at forme dagtilbuddets pædagogiske praksis på en sådan måde, at barnet oplever at blive inviteret ind i et anerkendende og omsorgsfuldt miljø fyldt med impulser til udvikling og læring. Det skal kalde på barnets lyst til at udforske bevægelse på alle niveauer, til at afprøve og udvikle sit sprog og til at lære sig at skabe indre billeder og forestillinger.

Dannelse

Før barnet kan begynde at lære, skal det opleve nærvær og kontakt med de voksne, som det har tillid til. Når barnet begynder i Stjerneblomsten, vil der være en fast voksen som står for indkøringen. Vi giver barnet tid til at knytte sig til den/de nære voksne på stuen, hvorefter barnet selv kan tage initiativ til at få relationer til de andre voksne i Stjerneblomsten. Barnet har brug for at mærke de voksnes interesse og nærvær. Når barnet har fået en tilknytning til de voksne og kan finde ro inde i sig selv, er det klar til at deltage i et fællesskab og lære nyt. Den tilknytning kan skabes, når pædagogerne er til stede som autentiske, tydelige mennesker, der er parate til at bruge, udtrykke og udvikle sig selv. Fællesskabet er båret af trygge rammer og kærlige voksne.

Social dannelse sker gennem vores samværskultur, hvor alle deltager i og har betydning for fællesskabet. I garderoben og ved måltider lærer børnene at tage hensyn og vente på hinanden. I daglige sanglege lærer barnet både at være i centrum og at lade andre være midtpunkt. I børnenes frie leg oplever de at skabe i fællesskab, og at der i fællesskabet er plads til den enkelte. Gennem venskaber og konflikter lærer børnene sig selv og de andre at kende og at sætte grænser og samarbejde.

Social dannelse sker gennem den måde, hverdagslivet formes på og gennem de ting, handlinger og holdninger, som barnet omgives af. For eksempel lægger vi vægt på, at barnets fantasi/forestillingsevne understøttes af arketypiske karakterer som riddere, konger, prinsesser, vandringsmænd, drager og lignende. Vi lægger vægt på, at børnene er i en smuk æstetisk ramme; for eksempel at bordet, vi spiser ved, er indbydende dækket med blomster og levende lys. Rim og remser, sange, eventyrfortælling og årstidsfester henter kulturelt indhold ind i hverdagen med glæde og fantasi. Desuden lægger vi vægt på, at børnene lærer at holde af og føle respekt for naturen.

Den moralske dannelse sker i den daglige omgang med hinanden. Vi forventer, at alle behandler hinanden og tingene omkring os respektfuldt. Vi viser børnene, at der findes værdier, som det er værd at værne om. Dette understøttes bl.a. af eventyrfortællinger om dyr og planter, så barnet får en naturlig omsorg og respekt for alle livsformer.

Social, kulturel og moralsk dannelse handler om at lære respekt for sig selv, andre og sine omgivelser. Det ser vi som grundlæggende for at kunne agere som individ i et demokratisk samfund.

Leg

Legen er barndommens sprog. Den fantasifulde leg skabes ud fra det, der er for hånden, i kombination med oplevelser, barnet har haft. I legen lever barnet det, som det møder omkring sig, ved at efterligne og afprøve.

Desto enklere barnets legetøj er, jo bedre kan barnet udvikle sin fantasi. Dukken skal både kunne være glad og ked af det, klodserne skal både kunne bruges til at bygge et slot og gøre det ud for tilskuere omkring en racerbane. I legen øver barnet sig hele tiden. I legen bearbejder barnet sine oplevelser og erfarer, at det er muligt at bruge sin fantasi til at skabe et fælles univers sammen med andre børn. De rammer, der bliver sat i legen, må alle børn indordne sig under og bidrage til. Her opstår et socialt fællesskab, hvor barnet øver sine spirende sociale kompetencer. I den frie leg kan børnene lege alene eller med hinanden. Det vigtige er, at fantasien udfoldes og roller og begreber prøves af. Det bidrager til at skabe en social fleksibilitet i barnets indre. Den frie leg danner derfor udgangspunkt for barnets individuelle, sociale og demokratiske dannelse.

Vi lægger vægt på, at der er god tid til at lege, og at alle leger på mange måder. I Stjerneblomsten er der plads til hurtigt løb, stille madlavningsleg i sandkassen, koncentreret opbygning af hule, omsorgsfuld pleje af dukken, voldsom kamp mod dragen osv. Vi opfordrer og inspirerer børnene til at lege med forskellige børn og at prøve forskellige roller i legene. Mens børnene leger, er de voksne optaget af hverdagens gøremål. De laver noget, der skal bruges i dagligdagen, og som børnene kan efterligne i leg eller deltage i som for eksempel madlavning, ordne vasketøj, lave bål eller rengøre legetøj. Samtidig er pædagogerne til stede og kan understøtte, gribe ind eller stimulere, når det er relevant.

Den voksnes praktiske arbejde og de fælles pædagogiske aktiviteter, for eksempel ture i naturen, oprydning og historiefortælling, bidrager til at børnene får et fælles udgangspunkt, som de kan spejle og forvandle i legen. Det gør det lettere for dem at finde sammen om fælles leg.

Læring

I Stjerneblomsten lægger vi vægt på at skabe plads til, at barnet kan være i verden som sig selv. Det lærer barnet først og fremmest gennem leg og ved at blive mødt af tydelige, nære og omsorgsfulde voksne, som det kan spejle sig i gennem hverdagens aktiviteter. Derfor skal den voksne være et forbillede i alt, hvad han eller hun gør, fra modtagelsen af forælder og barn om morgenen til oprydning i haven før lukketid.

Barnet vil gennem sin tid i Stjerneblomsten lære at blive selvhjulpen ved for eksempel af- og påklædning, toiletbesøg samt deltagelse i dagens gøremål. Det vil lære sin krop at kende og udvikle sin grov- og finmotorik gennem alle dagens aktiviteter. Hos os skaber omgivelserne rammen for barnets sanselige og kropslige udvikling. Gennem for eksempel løb, leg i sand, at klatre i træer, grave huller, dufte og smage mm., understøttes børnenes opmærksomhed og sansemotoriske udvikling. Forudsætningen for, at det unge og voksne menneske kan tænke og agere kreativt og innovativt, er at det som barn stimuleres til at udvikle en rig indre billedverden. I en verden, hvor billedmedier fylder meget, møder barnet konstant færdige ydre billeder, som ikke stimulerer dets egen indre billeddannende aktivitet. Særligt gennem fortælling og eventyr forsøger vi at vise arketyperiske kvaliteter, som kan inspirere børnene til at bruge deres fantasi og danne deres egne billeder, ligesom børnene uanset køn deltager på lige fod i alle aktiviteter, og alle prøver rollerne som prinsesse, ridder eller heks.

Vi søger at udvikle barnets følelsesliv ved at understøtte det i at lytte, mærke efter og udtrykke sig selv. Barnet udvikler sit sprog gennem samtale og fortælling, fri leg, sange, rim og remser. Op til årstidsfesterne deltager børnene i forberedelserne, hvor de klipper, limer, maler, snitter, bager. Barnet lærer ved at prøve, fejle og prøve igen, indtil det lykkes. Den voksne skal støtte barnet i at komme igennem processen, såvel ved at lære det håndværket som ved at træne tålmodighed, ihærdighed og fordybelse.

Børnefællesskaber

Det er eksistentielt vigtigt, at barnet føler sig som en del af et fællesskab. Fra fødslen sker tilknytningen til forældrene og den nære familie. Når barnet begynder i Stjerneblomsten, skal det føle sig som en del af fællesskabet dér. Basis herfor er, at barnet føler trykthed ved de voksne, og at det føler sig set og anerkendt som den, det er.

Børnenes fællesskab udvikles gennem leg, fælles aktiviteter og en oplevelse af at være i og bidrage til fællesskabet. I legen lærer børnene deres egne grænser og behov at kende, de afprøver forskellige roller og lærer af hinanden. Igennem aktiviteter som sangleg, dukketeater og

årstidsfester får børnene en fælles fortælling, som bidrager til oplevelsen af at være en del af fællesskabet. Igennem disse, samt gennem hverdagens gentagende gøremål som måltider, af- og påklædning og ture i skoven, øver børnene sig som gruppe og individer i at vente, at lytte til og lade sig inspirere af hinanden og de voksne.

De voksnes opgave er at sikre, at alle børn er en del af fællesskabet. Der arbejdes dynamisk med at skabe en pædagogisk sammenhæng, der rummer børnenes forskelligheder. I denne sammenhæng oplever børnene hinandens forskellighed samt ligeværdighed hinanden imellem. I processen opøves social rummelighed.

De daglige strukturerede fælles aktiviteter i Stjerneblomsten gør det naturligt, at alle deltager i og bidrager til fællesskabet. Det betyder, at det barn, der har svært ved at deltage i for eksempel en maleaktivitet eller fælles gåtur, vil blive hjulpet til at blive en del af fællesskabet.

En forudsætning for, at barnet kan føle sig som en del af fællesskabet, er at det faktisk er til stede. For børn, som jævnligt er væk eller først kommer, når dagen er i gang, kan det blive vanskeligt at finde ind i børnefællesskabet og hverdagens rytme. Derfor lægger vi i Stjerneblomsten vægt på børnenes stabile fremmøde. De helt små børn under to år er endnu ikke dér i deres udvikling, og de kan derfor af forskellige årsager have brug for en fridag en gang imellem.

Når barnet føler sig tryk, vil det åbne sig for nye indtryk og have lyst til at lege og lære. Et sundt og stimulerende læringsmiljø er karakteriseret ved, at barnet oplever nærvær, ro og kærlighed samt glæde, begejstring og humor. Så her i Stjerneblomsten sidder vi gerne med et barn på skødet, krammer eller holder i hånd, alt efter behov.

Barnet har brug for en overskuelig hverdag, som det kan orientere sig i. I Stjerneblomsten er hele dagen formet i en fast rytme, som veksler mellem voksenstyrede fælles aktiviteter og fri leg. Ugen forløber ligeledes i en struktur, som gør dagene genkendelige for børnene. Årstiderne markeres med årstidsbestemte aktiviteter; pynt, farver, sanglege, eventyr og årstidsfester. Meningen med strukturen er at give barnet mulighed for at opleve verden omkring sig som genkendelig og meningsfuld.

Barnet lærer gennem alt, hvad det møder. Derfor skaber vi omgivelser og handlinger omkring barnet, som understøtter dets sanselige, kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling:

Barnet stimuleres sanseligt og kognitivt ved at være i omgivelser, der er harmoniske og ved at møde naturmaterialer af god kvalitet såsom uld, silke, træ, metal, som dufter og føles forskelligt. Derved stimuleres barnets sanser. I fælles aktiviteter som eventyrfortælling og sangleg stimuleres barnets forestillingsevne og indre billeddannelse samt fin og grovmotorik. Aktiviteterne frem til årstidsfester giver barnet sanselige erfaringer med for eksempel at høste korn, kværne mel, bage brød eller kerne smør, som på festdagen indtages i fællesskab. De fysiske aktiviteter understøttes af sange, rim og remser, som giver ord og begreber på "høst". Sammenhængen mellem fysiske aktiviteter, fortælling og udtryksformer som for eksempel tegning og maling gør, at barnet danner begreber ud fra de sanselige oplevelser og indre billeder.

Barnet stimuleres følelsesmæssigt ved at lege med andre børn og ved samvær med dem. Det får mulighed for at udvikle empati og medfølelse, når det oplever, hvordan alle hjælper hinanden, venter på hinanden og accepterer hinandens forskelligheder. Barnets tætte relationer til de voksne udvikles og plejes gennem fælles aktiviteter som det fælles måltid og den daglige fortælling, og gennem mere individuel kontakt fx i garderoben, ved madlavning, på gåture og når det lille barn skal have omsorg og pleje.

Endelig stimuleres barnet socialt gennem fællesskabet med de andre børn såvel i voksenstyrede aktiviteter som i fælles leg.

Forældresamarbejde

I Stjerneblomsten tilstræber vi, at barnet oplever sammenhæng mellem familien og fællesskabet her hos os. Barnet skal opleve gensidigt respekt og imødekommenhed mellem forældrene og de voksne på stuen.

I Stjerneblomsten bidrager forældre til at vedligeholde hus og have på arbejdsdage, ligesom de inviteres med til fælles arrangementer som lanternefest og sommerfest. Her møder forældrene ikke blot medarbejderne, men også hinanden og hinandens børn, så de kommer tættere på de mennesker og oplevelser, der er vigtige i deres barns hverdag. Sådanne arrangementer bidrager til, at barnet oplever sammenhæng mellem sin familie og Stjerneblomsten, og at forældrene føler medansvar for dagtilbuddet.

Forældresamarbejdet sker også i forældrebestyrelsen, på forældremøder og ved individuelle samtaler. Pædagogikken i Stjerneblomsten bygger på stedets pædagogiske grundlag og læreplan, og pædagogerne er åbne for at orientere om pædagogikken og drøfte den pædagogiske praksis.

En tillidsfuld udveksling mellem forældrene og Stjerneblomstens voksne er en forudsætning for, at de sammen kan skabe en tryk ramme omkring barnets liv. Dette samarbejde er særligt vigtigt i perioder, hvor barnet af den ene eller anden grund har brug for særlig omsorg.

Børn i udsatte positioner

Børn kan være fysisk, følelsesmæssigt og socialt udsatte. Nogle børn har et handicap, andre mangler omsorg og stimulation eller ro og overskuelighed. Mange børn savner tydelige voksne, som tør vise vejen og skabe rammer omkring barnets dagligdag.

En forudsætning for at få øje på det udsatte barn er, at den voksne hver dag ser og forholder sig individuelt til hvert enkelt barn. I Stjerneblomsten bliver børn og forældre hver morgen mødt af en voksen, som tager imod og siger velkommen til en ny dag. I dette møde søger vi at fornemme, hvordan barnet har det og så bruge den fornemmelse til at støtte barnet i løbet af dagen.

Gennem de daglige aktiviteter kan pædagogerne iagttage, hvornår og hvordan det enkelte barn er udfordret og tilgodese barnets behov ved at tilpasse dagens aktiviteter. Måske har det udsatte barn behov for at sidde ved siden af en voksen ved måltidet eller brug for at blive hjulpet ind i legen med en voksens hjælp.

Barnets leg afspejler det, som har gjort indtryk og lever i barnets følelsesliv. Derfor kan de voksne ved at iagttage barnets leg se, hvad det er optaget af, og om det er fastlåst i noget, som det skal have hjælp til at forløse. For eksempel kan det meget urolige barn inviteres med til at stable brænde eller lave bål, mens det utrygge barn kan støttes ved, at den voksne skaber overskuelige rammer med en-til-en kontakt, for eksempel omkring borddækning, hvor barnet i begyndelsen hjælper en voksen og senere kan dække bord med et andet barn.

Det er vigtigt at pleje tilknytningen mellem det udsatte barn og en voksen, som det særligt holder af. Det skaber grundlag for, at barnet senere kan åbne sig mod flere relationer. Ligeledes er samarbejdet med forældre særligt vigtigt, når det udsatte barns udvikling skal understøttes. Derfor søger vi altid at inddrage forældrene og lytte til deres erfaringer og ideer i forhold til barnet.

På medarbejdermøder, hvor vi evaluerer vores pædagogiske praksis, inddrager vi både pædagogers og forældres observationer af barnet. Er der tale om mere vedvarende problemer, vil TCBU (Vejles PPR-funktion) blive involveret.

Sammenhænge

De vigtigste overgange i et barns liv er overgangen fra hjem til vuggestue, fra vuggestue til børnehave og fra børnehave til skole. Det er altafgørende for barnet, at overgangene bliver en tryk og god oplevelse, også selvom det kan være svært.

Indkøring

Som forældre må man gerne beregne to uger til indkøring i vuggestuen og 1 uge til indkøring i børnehaven. Selve indkøringen foregår i begge tilfælde i den første uge, hvor uge to kan bruges til at give barnet korte dage, så overgangen ikke bliver for brat.

Ved opstart får barnet en kontaktperson, som står for indkøringen og følger barnet gennem vuggestue- eller børnehaveforløbet. Den første uges indkøring kan være individuel og aftales med barnets kontaktperson på et møde forud for opstarten.

Dagligdagen

Dagligdagens overgange hjælpes på vej af dagens tydelige og genkendelige rytme. Vi bruger sange til at understøtte overgangene mellem forskellige aktiviteter, for eksempel før og efter måltider, når vi skal ud, og når vi rydder op. Vi siger altid goddag og farvel til jer forældre, så barnet kan opleve sig trygt videregivet mellem de voksne.

Fra vuggestue til børnehave

I overgangen fra vuggestue til børnehave holdes en overleveringssamtale mellem forældrene og medarbejdere fra vuggestuen og børnehaven.

Når børnene er 2 – 2½ år begynder de at gå på besøg i børnehavens have. I måneden op til overgangen besøger barnet den stue, det skal gå på, nogle gange.

Fra børnehave til skole

Efter efterårsferien samles alle kommende skolebørn 1 dag om ugen mellem kl. 10 – 13. De laver forskellige aktiviteter sammen, som for eksempel øver motoriske færdigheder eller forståelsen

for reglerne i en leg, og hvor de skaber nye relationer på kryds og tværs. Efter påske tager de på større udflugter; til en bondegård, til stranden og på besøg på Rudolf Steiner Skolen i Vejle.

Det er vigtigt at følge det enkelte barn godt på vej uanset skolevalg. Vi har et særligt samarbejde med Rudolf Steiner Skolen i Vejle, og ved overlevering til andre skoler tilpasser vi os den enkelte skoles overleveringstilbud og imødekommer dette.

Inddragelse af lokalsamfundet

Som en del af ugerytmen tager børnehavebørnene på tur ud af huset. Turene går primært til den nærliggende skov og bæk. Ofte går turen igennem vores lokale skolegård, hvor børnene nogle gange får hilst på deres venner, som lige er kommet i børnehaveklasse. På vejen derned møder vi ofte vores naboer fra det lokale villakvarter.

Hvert år kommer børnehavebørnene på bondegårdstur for at høste korn. Vi besøger Rødemose Gartneri, som i dagligdagen er dem der leverer grøntsager til os. Det giver børnene en større forståelse af jord-til-bord princippet og en forståelse for, at alt hvad der bliver leveret til os kommer et sted fra, hvor nogen har forarbejdet det.

De kommende skolebørn kommer også på ture både til gartneriet Rødemose og gårdhaven Kastanje Ly, hvor de også har dyr. I december kommer Steinerskolens Luciaoptog på besøg på alle stuer i børnehaven. Hvert år bliver der også holdt julebazar sammen med Steinerskolen i Vejle.

Pædagogisk læreplan

For vuggestuen og børnehaven

De seks læreplanstemaer i vuggestuen

Alsidig personlig udvikling

Barnets alsidige personlige udvikling er noget der er undervejs hele tiden, også derhjemme. Hos os bliver det præget af vores pædagogiske grundholdninger samt af hverdagens praksis. De to pædagogiske målsætninger er vævet ind i hinanden. Vi erfarer samspil og tilknytning som forudsætning for udfoldelse, udforskning og at kunne tilegne sig nye kompetencer.

Barnets grundindstilling til livet er baseret på naturgiven tillid og åbenhed. Udgangspunktet for at bevare denne tillid og åbenhed er trygge omgivelser, hvorfra barnet kan udfolde, udvikle og udforske verden.

Derfor er vi meget opmærksomme på at etablere en god relation til både barnet og familien; i indkøringsfasen og i de daglige ankomst- og afskedssituationer. Gode og trygge relationer er kernen i hele vores tilgang til børnene.

Børnene er fordelt på grupper på mellem 9-13 børn, der er både alders- og kønsintegreret. De voksne er også af forskellige køn, alder og baggrund. Der er et hjerteligt, omsorgsfuldt og hjælpsomt samarbejde medarbejderne imellem, og disse kvaliteter smitter af på børnene.

Hverdagen i vuggestuen er struktureret på en rytmisk og genkendelig måde, så børnene får trygheden i det kendte, der sker hver dag. Denne kendte struktur varieres i ugens løb, såvel som af skiftende årstider og de medfølgende naturlige og kulturelle forandringer. Disse afspejler sig i vores årstidssange og leg, fortællinger, bagværk samt af årstidsstemningen, vi skaber ved at pynte på stuerne. Vi byder det særlige, som hverdagen indebærer, velkommen og integrerer det i

vores dagsrytme, hvor faste spisetider, madlavning, morgensang og sangleg, ude leg, nærkontakt med det enkelte barn og kendte pusle- og putte ritualer giver tryghed og udfoldelsesmuligheder for det enkelte barn.

Tilknytning mellem barnet og de voksne samt børnene imellem er grundstoffet, der gør vores pædagogiske hverdag til et levende, glædesfyldt nærende fællesskab. De voksnes fokus er hele tiden børnene, deres velvære og deres indbyrdes samspil. Vi går foran ved at vise vej; i praktiske opgaver, sang, sangleg og daglige rutiner. Den daglige struktur reguleres efter behov; vi synger lige en ekstra sang ved morgenbordet, mens vi venter på at en ble skal skiftes, eller vi deler gruppen op, så de børn der trænger mest til at komme ud og lege går fra bordet, mens dem der er langsommere, får tid til at spise færdigt. Gruppeopdeling giver tid og ro til fordybelse. Man kan hjælpe med at vaske bordet af, øve sig med selv at tage overtøj på eller tage ture i en "klatre op og hoppe ned" leg.

Vi giver børnene plads til at udforske verden inde som ude i deres eget tempo. Nogle bliver optaget af at søge efter myrer, se på regnorme, mærke regndråber i ansigtet eller sand på hænderne. Andre søger en voksens hånd at holde i, og der er tid til at pege, forundres, og sætte ord på omgivelserne.

Til morgensang og i sangleg lærer børnene sange og ritualer i fællesskabets stemning. Nogle viser spontant hvad de kan, mens andre har brug for opfordring. Børnene er meget opmærksomme på hinanden, også i deres leg hvor de finder sammen, griner og pjatter, og opfordrer hinanden til mange forskellige påfund. De nærværende voksne giver plads med opmærksomhed på, at legen flyder hensigtsmæssigt for alle børn til stede.

Vi viser børnene, hvad de må og forsøger at lede udadreagerende adfærd ind i hensigtsmæssige gøremål. Det barn, som ikke kan lade være med at skubbe til dem, det går forbi, er stolt og målrettet, hvis det har et fad i hænderne, som skal sættes på bordet eller en sut, som en lille kammerat mangler. Kraftfulde udtryk finder gøremål ved at bygge huler, stable grene eller rive blade sammen ude i haven.

Social udvikling

I vuggestuen er den gruppe, barnet går i, dets primære sociale fællesskab med gradvis og flydende kontakt til de to andre grupper i ydretimerne og i den daglige omgang i haven.

Børnene er ofte under et år, når de begynder i vuggestuen. Alderstrinnet indebærer et stort behov for trøst, omsorg og tilknytningsmulighed til en primær voksen for at sikre barnets trivsel og støtte det i at finde sig til rette i det nye fællesskab. Derefter kan barnet begynde at danne relationer med andre børn og voksne. Det er vores overbevisning og erfaring, at den naturlige nysgerrighed efter at søge kontakt med andre børn og voksne udfoldes af sig selv, når denne primære tilknytning er etableret. Barnets tillid og tilknytningsevne beskyttes herved, og barnets naturlige interesse udvider sig til de andre børn og voksne. Venskaber og relationer viser sig spontant. Nogle er ligeværdige og kærlige, mens andre skal have hjælp til at fungere, f.eks. hvis det ene barn er stærkere og mere bestemt end det andet.

På de forskellige udviklingstrin, børnene gennemgår i et og to års alderen, er egentlige sociale kompetencer noget, de er ved at øve sig på. Det er altafgørende, at børnene har nogle empatiske, omsorgsfulde voksne omkring sig, som de kan spejle sig i for at lære, hvordan de passer godt på hinanden. Vi viser dem, hvordan man passer godt på både sig selv og legekammeraterne. Børnenes naturlige omsorgsfølelse bliver herved aktiveret, og de øver sig på at være gode ved hinanden. Vi ved også, at børnene er impulsive, og at deres frustrationer nemt kan komme til at gå ud over vennerne. I disse tilfælde er det den voksnes opgave at anerkende og rumme frustrationen og samtidigt vise omsorg for begge børn.

Børnene på dette alderstrin kan sagtens se og rumme, at der er forskel mellem dem. At Anna på et år har brug for sin sut og at blive puttet hurtigst muligt efter frokost, mens Peter og Signe på to et halvt år får lov til at bygge hule, er helt naturligt. Samtidigt bliver børnene inspireret af hinanden og vil gerne med tiden prøve det samme. Det kan sagtens være, at Peter og Signe beder om deres sutter at putte med i hulen, når den er færdig, og at Anna øver sig i at bygge hule, så snart hun har lært at gå. At både acceptere forskellighed og gerne at ville gøre det samme som de andre ligger som naturlige tendenser i børnene. Dette giver vores pædagogiske ramme rigelig plads til.

Kommunikation og sprog

Barnet i vuggestuealderen er i gang med at tilegne sig sine første ord, tanker samt evnen til at udtrykke sig både verbalt og kropsligt. Det er de voksnes opgave at formidle sprog i daglig kommunikation og gøremål, i sang og leg, og gerne med empati, indføling og livsglæde.

Barnet begynder med at lytte og efterligne det, som det hører omkring sig. Efterhånden øver det sig på at sige ordene samt at koble dem til omverdenen ved at nævne ting omkring sig: Sine kropsdele, sit tøj osv. Vi støtter denne læringsproces ved for eksempel at følge barnets pegegestik, og sætte ord på det, som barnet peger på. Øvelsen er hele tiden at følge barnets intention og at give en respons, der både svarer dets behov samt giver sproget nye nuancer, som barnet kan tilegne sig.

Vi støtter børnene i at kommunikere med hinanden ved for eksempel at hjælpe dem med at sætte ord på deres ønsker og følelser samt ved at guide samspillet. Klara vil gerne have bilen, som Alex har, og er ved at hive den ud af hans hånd. Den voksne sætter sig på hug hos børnene, anerkender at bilen er rigtig sjov at lege med, men at det lige nu er Alex, der har den. Der foreslås, at vi finder en anden bil, som Klara kan lege med.

Årstidssangene, sanglege og fortællinger, der er en integreret del af vores hverdag, er fyldt med sprog, stemning og glæde i samværet. De binder vores stuefællesskab sammen, forbinder os med resten af vores vuggestue og med børnehaven, og de bygger bro videre til familierne og vores fælles kulturarv. Vi bruger kropslige fagter, mens vi synger. Det gør, at selv de mindste børn uden sprog kan være med. Vi iagttager, at de er meget optaget af dette og kan se, at de ofte er et skridt foran. Vi ser, at de kender hinandens navne og behov, og at hvert enkelt barn bliver set og rummet, når vi for eksempel synger godmorgen til hvert enkelt navngivet barn. Vi anerkender deres spontane forslag og bidrag midt i sangene ved at nikke anerkendende og inddrage forslaget i seancen.

Børnene er kreative med sproget i deres indbyrdes leg. Mens de bygger baner eller huler, kan vi høre hvordan de udvikler og forandrer det, de har hørt i eventyr og sanglege ved for eksempel at ændre på en fortællings rækkefølge eller inddrage dukkerne eller deres familiemedlemmer i legen. Deres skabende evner kommer til syne og bliver en del af den fælles leg.

Krop, sanser og bevægelse

Det lille barns måde at undersøge verden og lære sig selv at kende er igennem dets sanser og kropslige udfoldelse. Fra det kommer ind ad døren om morgen, indtil det tager hjem om eftermiddagen, er barnet hele tiden i gang med at sanse, bearbejde indtryk og agere igennem sit kropslige udtryk. Dette er naturligt, men da vi passer mange børn samtidigt, er det nødvendigt at vi strukturerer dagen med plads til mange former for sansninger og aktivitet. Det giver børnegruppen en kendt ramme, som de frit kan udforske og udtrykke sig i.

Vores rytmiske hverdag veksler således mellem strukturerede samlinger og plads til spontan udfoldelse med den naturlige kropslige impulsivitet, der kendetegner det lille barn. Et eksempel er, når vi synger oprydningssange kl. 8.25. Børnene ved, at nu skal vi rydde legetøjet på plads og kravle op på stolene ved spisebordet. Nogle har været i gang med at kravle op og glide ned fra sofaen. De kigger måske med et glimt i øjet og prøver en gang til. Et andet barn løber ind fra det andet rum og prøver at putte sig i sofaen, selvom hun ved, vi skal op til bordet. Andre kravler op på andre børns stole, inden de finder deres eget. Hvert enkelt barn ved egentlig godt, hvad der skal ske, og samtidigt udforsker de, om det kan gøres på en anden måde. Vi ser at barnets samarbejdsvilje er blandet med impulser til at udtrykke og udfolde noget andet. I denne situation synger vi videre og hjælper lige så stille børnene til rette på egen stol. En af de voksne begynder at synge andre kendte sange med håndfagter, og hurtigt falder gruppen til ro i den kendte stemning, der breder sig, hvor vi smiler, ser hinanden i øjnene og mødes i glæden, mens vi synger. Der har været en glidende overgang fra egen vilje og kropsudfoldelse, til fællesskabets samhørighed, hvor det enkelte barn fortsat deltager præcist, som det nu kan og vil.

Børnene lærer og udvikler sig gennem legen, og for at kunne imødekomme dette på bedst mulig vis forsøger vi at give børnene nogle trygge rammer, hvorfra deres tillid til egne evner vokser og derved bedre kan udforske og erobre verden. Vi tager udgangspunkt i det enkelte barn og møder barnet der, hvor det er i sin udvikling.

Stuerne er indrettet med plads til fordybelse og opdagelse i børnehøjde. Man kan kravle op og ned, udforske alle aspekter af borde, stole, hylder, vinduer, døre, vandhane, mm. Der kan tumles, puttes, trilles, bygges hule, og løbe eller flyve i en struktureret leg. I dagligdagens gøremål er der også en masse motoriske udfordringer, når barnet med hjælp fra de voksne skal kravle op og ned ad puslebordet, når de øver sig i at holde bestik mens de spiser, eller når de tager overtøj af og på.

Egentlige løb og større armbevægelser er der god plads til i vores have, hvor vi er en time hver formiddag året rundt og ligeledes om eftermiddagen i sommerhalvåret. Her ser vi, hvordan børnene iagttager, sanser, registrerer og sætter i bevægelse på hver sin måde. Der er mange forskellige muligheder for at øve både fin- og grovmotorikken: Børnene bevæger sig på græs, på sand og på fliser. De kan klatre på bænke, grene og bakker. Der samles blomster, pinde eller blade. Der mærkes en brise eller blæst, og der peges på fugle, skyer eller et fly på himlen. En vognmand ankommer med et læs varer, og børnene stimuleres på bakken. De iagttager, fortæller, vinker og hilser på. Når han er kørt igen, løbes eller trilles der ned ad bakken, og den naturlige udveksling med omverdenen fortsætter.

En del af hverdagen er at mærke sine behov. Om man har stukket sig, fryser på hænderne, har lavet i bleen eller er træt og sulten er nogle af kropsfølelser, som børnene henvender sig til de voksne med. Trygheden i fysisk nærhed til en voksen er også noget, som nogle børn søger. Vi ser hvordan den fysiske nærhed til en kendt voksen beroliger barnet, som efterhånden vover sig ud i nysgerrighed på egne ben.

Natur, udeliv og science

I vuggestuen vægter vi, at der udenfor så vel som indenfor er tryghed og tid til leg og fordybelse. Når det lille barn er trygt, har nysgerrigheden nemmere ved at blomstre og blive motiveret. Dette hjælper vi på vej ved også selv at være nysgerrige og engagerede i det, som naturen har at tilbyde os.

Vi har i vuggestuen en rigtig dejlig have, som tilbyder mange forskellige oplevelser i form af træer og buske, med og uden frugt og bær, bakker, sandkasser, blomsterbede mm.

Vi forsøger at beskæftige os med naturen på en nysgerrig og omsorgsfuld måde, og derigennem er vi med til at vise børnene, at vi passer på naturen, både hvad angår planter og dyr. Børnene får lov at se og møde naturen i deres helt eget tempo og får gennem et årsforløb lov til at opleve planter der vokser, frugter der bliver modne og kan spises, ting der går i forrådnelse, regnorme i jorden samt blade, der skifter farve og falder af træerne. Børnene får også mødt naturens elementer i form af sol, regn, sne, blæst, kulde, varme. De mærker solens varme og frostens bidende kulde. De leger med mudder, græs, og plukker blomster og grene til vaser indendørs. De elsker at hjælpe til med at rive efterårsbladene sammen, kaste dem op mod vinden, se hvordan vinden tager dem i sin dans, og hvordan de daler til jorden igen. Så samler vi bladene op i en vogn og kører dem over til komposten, hvor de får lov at formolde. Når vi er indenfor, tænder vi levende lys til måltiderne, og vi synger om naturen i årstidsbestemte sange og pynter vindueskarmene med bl.a. krystaller, silke, uld, blomster, grene, kogler og sten, som naturen har at tilbyde året rundt.

At børnene lærer om årsag og virkning i naturen kan vi se på deres undrende ansigter og på, hvordan de går på opdagelse. Nogle fortæller hvad de oplever, andre suger det til sig, peger måske eller siger et ord, der giver anledning til en snak med en voksen eller et andet barn. De ser fuglene bygge deres rede og hører, hvordan de små fugleunger skræpper op fra rederne. Vi ser hvordan børnene synger eller fortæller, mens de leger. Helt af sig selv kan de begynde at tælle: "En pind til dig, en til dig, mange pinde!". Deres sproglige og kognitive forståelse bliver inddraget og udvidet, når vi for eksempel rydder alle gå-vognene på plads og stiller dem til bage i skuret én efter én. Børnene mærker, hvordan de bliver plaskvåde, når det øser ned med regn, eller hvordan solen varmer dem, indtil de bliver for varme og skal tage overtøjet af.

Således er naturen indbygget i vores dagligdag. Den er et læringsrum, hvori vi færdes dagligt, og hvor hver dag er rig på oplevelser.

Kultur, æstetik og fællesskab

Det 1-årige barn i vuggestuen er i en udviklingsfase, hvor dets primære behov er udvikling af egne grundlæggende færdigheder såsom at gå, spise, lege, tale og tænke. Det er åbent overfor sine omgivelser, men oftest kun i kraft af trygge kendte relationer kan det rumme at indgå i forskellige fællesskaber. Det grundlæggende familiefællesskab er, såvel som dets vuggestuegruppe, i denne alder tilstrækkeligt for barnets behov for læring og udveksling. Det indgår ivrigt iagttagende og engageret i de kreative processer, der udfolder sig på stuen.

Ligeværdighed er en selvfølge børnene imellem. De tenderer at søge relationer med dem, der er bedst at lege med, og de voksne giver plads til dette og søger samtidigt at bygge bro mellem børnene på kryds og tværs af gruppen. Børnene mærker forskellene imellem sig uden at definere eller vurdere noget. Det er en selvfølge, at vi som voksne ser på børnene og hinanden med ligeværdighed. Samtidigt bemærker vi alle forskelle hos hinanden; dette gør måske den anden ekstra spændende og interessant.

Vi har den glæde at kunne udveksle med vores 2 nabo vuggestuegrupper, hvilket giver inspiration til nye lege, sange og variationer i den kendte struktur. Der er andre børn, der siger eller leger noget ukendt.

Når børnene er over to år, vokser deres interesse for omverdenen, og de kan have store glæde af at komme på besøg i vores børnehave. Det er spændende at hilse på andre børn, se en anderledes stue, udforske den kæmpe legeplads og prøve at lege med hidtil ukendte ting. Man hører et helt nyt eventyr og spiser "musebidder" i rundkredsen på gulvet, i stedet for grød i højstolen. Verden udvider sig herved, og barnet kommer tilbage til den kendte ramme i vuggestuen med nye erfaringer og glæder sig til det næste besøg.

Vores sommerfest, hvor børnehaven og vuggestuen er samlet med forældrene, er en stor og skelsættende begivenhed for børnene, hvor den kendte ramme udvides og nuanceres. Når Luciaoptøget fra naboskolen vandrer med lys og sang igennem vuggestuen en tidlig december morgen, bliver alle helt stille, kigger med store øjne, lytter, og smager bagefter de små brød, de har fået.

I morgensange og sanglege introducerer vi forskellige sange og lege, der afspejler husets traditioner. Det er kendte danske fortællinger samt nye og anderledes skikke, som nye medarbejdere har med sig. En sang på engelsk, tysk eller spansk får alle til at spidse ørene efter ukendt lyde.

I fordybelsesleg kan børnene udforske at forme kager med en ske, en kagerulle eller fingrene. De samme redskaber kan bruges til modellervoks eller saltdej. Børnene er med til at skrælle eller skære grønsager og frugt og se, hvordan disse bliver forarbejdet videre til mad. De river silkepapir til en lanterne, filtrer uld til påskeæg, klipper papir til en fugl eller vikler garn om en kogle, som bliver til en bi. Alle disse kreative processer bygger bro mellem natur og kultur hos denne aldersgruppe og beforder udvikling af børnenes æstetiske sans.

De seks læreplanstemaer i børnehaven

Alsidig personlig udvikling

Den personlige alsidige udvikling af barnet er noget der sker hele tiden, hver dag i små bidder. Barnet begynder med at danne relation til én voksen, da udgangspunktet for at kunne udvikle sig er tillid. Tilliden bliver opbygget af at have en tryk dagligdag med faste rytmer og forudsigelighed. Vi starter hver dag med at møde barnet og dets forældre med en varm velkomst. Det er vigtigt for os også at hilse pænt på barnets mor eller far i barnets nærvær, da det er med til at styrke relationsdannelsen til barnet.

Barnet skal have en følelse af at blive set, hørt, forstået og anerkendt, og dermed styrkes selvtilliden og selvværdet. Barnet kan herved nemmere opleve sig selv i verden, i en gruppe og i forhold til de voksne. I vores morgenkreds synger vi godmorgen-sang, hvor hver enkelt barns navn bliver nævnt. Vi nævner også de børn som ikke er til stede, da vi viser de andre børn, at de er i vores bevidsthed, også når de ikke er til stede. Det er vigtigt ikke at blive glemt.

Barnets måde at opleve verden og sine omgivelser på gør, at det naturligt lærer bedst gennem efterligning ved at lade sig inspirere af de voksnes handlinger og meningsfulde gøremål i praktiske og kunstneriske arbejdsprocesser. Børnene starter med "at opleve", som senere bliver til "at kende" for til sidst at blive til "at mestre". I vores høsttid har vi for eksempel kornkværne, som ved manuel kraft maler kornet til mel. De 3-årige iagttager de voksne og de store børn male

kornet til mel. Året efter kan de selv forsøge at male kornet, men oftest uden mestring. Dette sker typisk året efter, altså i fem års alderen, hvor barnet nu har iagttaget, afprøvet og nu selv kan mestre det at male korn til mel.

Vi italesætter ikke ting og objekter som kønsbestemte, da en dreng gerne må være prinsesse og en pige gerne må være ridder. På samme måde skal alle børn også have mulighed for at afprøve forskellige roller / lege uanset alder og baggrund. Vi vil dermed gerne bidrage til, at alle børn føler sig værdifulde, livsduelige og udvikler en stærk forestillingsevne og fantasi. Vi styrker børnenes forestillingsevne igennem det daglige eventyr, som gentages mindst en uge i træk. En stærk forestillingsevne er nødvendig for at skabe gode mentaliseringsevner, som gør børnene i stand til at være rummelige overfor forskelligheder både hos sig selv og andre. Vi mener at en stærk indre billeddannelse er en forudsætning for fremadrettet at udvikle sig til at kunne være innovativ, fantasifuld samt at kunne fordybe og koncentrere sig.

Vi lader børnene skabe frit ud fra deres idéer i situationer, hvor de eksperimenter og arbejder med farver, maling, ler, bivoks og andre materialer eller selvopfundne lege, og vi hjælper på vej, hvis det er nødvendigt. Efter vores første morgenkreds er der fri leg på stuen, og vi snakker om, hvor de forskellige børn kunne tænke sig at lege.

To børn melder sig for eksempel på legekøkkenområdet og går i gang med en rolleleg, hvor den ene er hund og den anden hundepasser. Undervejs i legen får børnene brug for noget, der kunne være hundemad og spørger så den voksne, om de må få nogle kastanjer. Senere i legen får de brug for at bygge et hus og spørger så, om de må få nogle tæpper. Sådan sker det 4-5 gange i løbet af legen, at børnene har brug for ting til deres leg, så den kan få lov til udvikle sig videre. Legen rykker undervejs også fra legeområde til legeområde, men uden at det skaber konflikter, da de børn der lige har været dér, selv er rykket til et nyt sted. Til sidst i legen bliver der dog konflikt, da legen rykker hen til et område, hvor der allerede er børn der leger, og de har ikke lyst til at der kommer flere. Der opstår en konflikt, men den voksne, som har iagttaget forløbet, får inkluderet de tre andre børn i legen ved at inddrage dem i hundelegen og italesætter de to børns ideer med det fine hus bygget af tæpper, den dejlige hundemad af kastanjer osv. Da barnet, der styrede hundelegen, føler sig set, hørt og anerkendt, giver hun plads til, at der kommer én hundepasser mere og to nye hunde.

De store børn opfordres til at tage vare på de mindre, lege med dem og hjælpe dem. De påskønnes for deres indsats og får ad den vej tro på egne evner og betydning. De små børn får ad den vej bedre kontakt til og lærer noget af de store og bliver set og værdsat. For eksempel hjælper en 5-årig hjælper en 3-årig i tøjet i garderoben.

Social udvikling

Den sociale udvikling finder sted både i store og små forsamlinger. Det sker, når alle er til stede i en kreds, en sangleg eller ved spisesituationer, men det sker også når børnene i den frie leg er sammen i større eller mindre grupper. Det sker på tværs af hjem og institution, mellem voksne og børn og børn imellem. Vores institutions kultur – hvordan vi er overfor hinanden, hvordan vi taler til hinanden, hvordan vi ser på naturen og på dyrene – er alt sammen ting der bidrager til den sociale udvikling.

Vi afholder hver dag fire samlinger: Morgensang og eventyr, sangleg, spisning med sang og frugt. I de forskellige sanglege er der stor mulighed for social udvikling. Det sker, da indholdet kan variere meget fra sangleg til sangleg, og en række sociale færdigheder kan komme i spil:

- At tale i forsamling
- At synge sammen som gruppe
- At sætte ord på følelser
- At sætte egne grænser
- Byde ind med hvad man vil/har lyst til
- Nonverbal kommunikation – aflæse hinanden
- Vente, lytte, holde sig tilbage
- Behovsudsætte

Et eksempel på en sangleg kunne være "Det er Marias største glæde at tage sig en ven". I denne sangleg står børnene i en rundkreds, hvor et barn kommer ind i midten og udser sig en ven, som barnet skal danse med, og de to børn danser sammen i midten, imens de andre børn synger og klapper rundt om dem. Derefter er det et andet barns tur til at tage en ven og sådan gentager det sig, indtil alle børn har været inde i midten og danse med en ven.

Her lærer barnet at være i centrum i kredsen, at udvælge sig en af de andre børn, at komme tilbage til kredsen og være en del af den store gruppe, som må vente på at blive budt op til dans. De lærer at have øje for, hvem der har prøvet, og hvis tur det kunne være næste gang, så alle får mulighed for at prøve. Den voksne har her mulighed for at se, hvilke børn der vælger hvem, se hvilke børn der har nemt ved at stå i midten, og hvem der helst vil være i periferien. På den måde

kan den voksne fremadrettet tilrettelægge sanglegen sådan, at det enkelte barn får lov til at øve sig på det, der er svært for dem i det sociale fællesskab. Det generte barn kan komme til at øve sig i at stå i midten, og det ivrige barn kan øve sig i at holde sig tilbage.

De sociale færdigheder og spilleregler, de lærer i sanglegen, kan de tage med ud og bruge i andre sammenhænge.

I vores hverdag arbejder vi ud fra, at de voksne er forbilleder for børnene. Den måde, som de voksne er overfor hinanden og overfor børnene, er retningsgivende for, hvordan børnene reagerer overfor hinanden. Det smitter af i en børnegruppe, hvordan den voksnes toneleje samt valg af ord er, og vi bestræber os på, at den indre følelse hænger sammen med det, vi udtrykker, så vi bliver autentiske voksne. Ved at børnene kan spejle sig i en autentisk voksen, altså en voksen der også er i kontakt med sine følelser, hjælper vi børnene med at sætte ord på og støtte dem i deres følelsesliv og udvikling. Det gør det nemmere at stimulere evnen til at udvise empati.

Gennem den gode relation, vi forsøger at få til alle børn, vil det forekomme børnene naturligt at ville efterligne de voksnes handlinger og gøremål. Dette kan for eksempel komme til udtryk ved, at den voksne med glæde sætter en ære i, at der bliver ryddet fint op på stuen efter endt leg. Barnet med en stærk tilknytning til den voksne, kan da selv begynde at finde glæden ved at rydde fint op efter sig, og her kan den voksne så anerkende, rose og vise barnets færdigheder frem, således at de andre børn også får øje på den kvalitet ved barnet. Det kunne også være mange andre ting, barnet gjorde, som den voksne var med til at fremhæve. Et udsat barn kan blive vist frem i et positivt lys ved at rette empati, glæde og omsorg mod det både verbalt og med kropssprog og mimik. Så kan de andre børn efterligne det og selv afprøve det i andre kontekster.

Kommunikation og sprog

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles gennem nære relationer til deres forældre og andre voksne, og sproget øves i samspillet med de andre børn. Derfor er den nære relation voksne og børn imellem den vigtigste faktor for udvikling af et rigt sprogmiljø. Den voksne må være meget bevidst om sit eget sprogbrug og nuanceringen af dette, da vi fremstår som rollemodeller for børnene.

I hverdagen sætter de voksne ord på deres handlinger og gøremål, men i lige så høj grad sætter de også ord på børnenes handlinger og følelser. Vi gør meget ud af at sige, hvad børnene gerne må og undlader at italesætte det, vi ikke vil have dem til. På den måde taler vi til barnets vilje og understøtter dets handlinger.

Eksempler der understøtter ovennævnte sprogbrug:

“Du må gerne kravle ned fra vindueskarmen.”

“Alle børnene må sidde stille når vi spiser.”

“Du må gerne være sød ved din ven.”

“Jeg går lige op i køkkenet og henter gulerødderne. I må gerne blive siddende i kredsen imens, jeg kommer tilbage til jer lige så snart, jeg har skåret gulerødderne og lagt dem i skålen.”

“Prøv at se ud ad vinduet, solen skinner. Jeg bliver så varm og glad, når jeg mærker solens stråler.”

“Hov, jeg kan se at du bare blev rigtig ked af, at Peter tog din bil. Skal vi ikke gå hen og spørge Peter, om vi må få den tilbage?”

“Prøv at se Line og Clara klatre rundt i træet. Det ser bare så sjovt ud, kunne du tænke dig at prøve? Jeg vil gerne hjælpe dig med at spørge, om du må være med.”

“Av, prøv lige at se Povl, så ked af det han blev. Jeg synes, vi skal gå hen og give ham skovlen tilbage.”

Vi forklarer ikke verden, men vælger i stedet at fortælle om den. I den sammenhæng er det vigtigt, at vi i fortællingerne gør sproget så nuanceret som muligt, for at børnene får mulighed for at udvide deres ordforråd og begrebsdannelse.

Gennem sproget giver vi billeder, som børnene kan forbinde sig med både følelsesmæssigt og sjæleligt. I vores eventyr kan der af og til være gamle fremmedord, som børnene ikke forstår, men bare hører klangen af. Ved at vi ikke forklarer hvert eneste ord, bidrager vi til den frie tænkning og fantasi, og herved går vi heller ikke ind og definerer verden for barnet, men lader dem i stedet udvikle sig til individer med fri tænkning.

Gennem årsrytmen og de hertil årstidsbestemte sange og sanglege får børnene mulighed for at stifte bekendtskab med mange forskellige ord og udtryk. Vi laver også en masse rim og remselege, hvoraf nogle måske har fokus på et bestemt bogstav for at sætte fokus på udtalelsen af en bestemt lyd. Vi forsøger også at bruge mange fagter og bevægelser i vores sanglege og eventyr, da børnene nemmere kan lagre og koble lyde, ord og sprog på bevægelser. Heraf ordsproget: "Jeg hører og jeg glemmer – jeg ser og jeg husker – jeg gør og jeg forstår".

Vi er som voksne og pædagoger bevidste om at bruge understøttende sprogstrategier, som bl.a. er at bruge åbne spørgsmål frem for lukkede. Dette gør vi for at fremme en form for "ping-pong" samtale, hvor vi undervejs understøtter og motiverer barnet til at fortælle og holde samtalen i gang.

Sprogudvikling handler også om at kunne lytte. Her italesætter vi ved de forskellige måltider i løbet af dagen, at børnene må finde deres hviskestemmer frem for at nuancere deres sprog og deres forståelse af forskellen mellem at tale højt og lavt. Vi har sommetider også fortællerunder, hvor hvert enkelt barn efter tur får lov at fortælle, hvad det har på hjerte. Det kan være hvad der er sket i weekenden eller i ferien, og her må de andre børn afventende sidde og lytte, indtil det bliver deres tur.

Sprogindsatsen i Stjerneblomsten

Alle børn vil i overgangen fra vuggestue til børnehave blive vurderet med sprogtrappen af vuggestuens pædagoger. De 3-årige børn, der kommer til børnehaven andre steder fra, vil ligeledes blive vurderet med Sprogtrappen af børnehavens pædagoger. Hvis sprogtrappen viser, at et barn har sproglige udfordringer, udarbejdes der en TRAS (tidlig registrering af sproglig udvikling) og også "Palle Post" (udtaletest). Herefter kontaktes tale/høre-konsulenten, og det aftales hvilken indsats der skal til, og hvornår der følges op på dette igen.

Den sprogansvarlige i børnehaven har mulighed for at lave særligt tilrettelagte sproglige aktiviteter med de børn, der kunne have brug for det et par timer om ugen.

Krop, sanser og bevægelse

I vores hverdag er der en god afveksling mellem ro og aktivitet. Fra institutionen åbner er der fri leg på stuen. Dette involverer stimulering af finmotorik som at tegne, klippe, bygge med klodser og lege med glaskugler til det mere grovmotoriske, hvor børnene flytter på stole og borde for at bygge huler og hopper og ruller rundt. Kl. 08.30 starter vores dag med samling, hvor vi laver sanglege, som kan være fra de mere direkte kropsorienterede gymnastiske lege til mere sarte sanglege, hvor kroppen stadig er med. Efter endt sangleg er det tilbage til roen, og vi fortæller eventyr. Altså er der både en blanding af ro og aktivitet i de voksenstyrede samlinger og i den frie leg, hvor vi som voksne hjælper og guider børnene hvis det er nødvendigt. Efter eventyret får vi lidt at spise. Herefter skal vi ud i haven og lege, og her er der igen fri leg.

I garderobe / toilet-situationen er der rig mulighed for at øve hjælp til selvhjælp, altså at tage overtøj og sko af og på. Toiletkulturen, hvor alle børn skal en tur forbi toilettet, er også med til at opøve kropslig fornemmelse i at mærke, om man skal på toilettet. Denne opøvelse bærer oftest frugt, når børnene kommer i 4-årsalderen, hvor de her begynder selv at kunne mærke, om de skal på toilettet eller ej.

Haven byder på mange forskellige muligheder for kropslig aktivitet til ethvert behov. Der er bakker, man kan løbe op og ned ad, klatretræer, sandkasser, gynger og et stort graveområde til spader og store skovle. Udover det kan børnene gøre brug af forskellige redskaber som koste, river, trillebøre og trækvogne, og vi har også mulighed for at snitte, save og hamre. De voksne forsøger at være så synlige i haven som muligt, så vi har god føling med, hvad der sker af aktiviteter i haven. Vi er ikke langt væk, hvis vi skal se den lille snegl, den lækre sandkage eller den flotte hule som de børn, der er mere i ro og ikke bevæger sig så meget rundt, gerne vil vise os.

Kl. 11 går vi ind og spiser frokost, hvor der forinden frokosten oftest er en lille leg eller sangleg, som kan variere alt efter stemningen den pågældende dag. Ved frokostbordet er der en kultur af stilhed og hviskestemmer, således at der er ro og tid til at kunne nyde og fordøje sin mad og de indtryk, som måtte have forekommet i løbet af dagen. Efter endt frokost er der igen fri leg i haven. Kl. 14.00 er der frugt, hvor vi samler børnene enten indenfor eller udenfor, og samme stille-kultur gælder her når vi spiser frugt. Efter frugten er der igen fri leg på enten stuen eller ude i haven alt efter årstiden.

Alle grupper har en ugentlig dag, hvor de går i skoven og kan få lov at prøve kræfter med stejle skrænter og bakker, kuperet terræn mm. Udover den rent kropslige og motoriske stimulering har vi i vores have og i skoven rig mulighed for sanseindtryk i form af blomster, der dufter, spiselige frugter og bær, træer eller buske der måske stikker, en brændenælde der brænder i ny og næ. Vi har også flere højbede samt en urtehave, hvor børnene fra tid til anden er med til at luge ukrudt, så frø og planter og følge udviklingen i plantens udfoldelse.

Vi har i vores pædagogik en bevægelseskunst, der hedder eurytmi, som en uddannet eurytmist kommer og laver med børnene i perioder. Det er i sin enkelthed en fortælling med rim, remser og lidt sang, men som alt sammen bliver akkompagneret af bevægelser, som ifølge eurytmien er sprogstimulerende. Bevægelsen understøtter altså lyden i det sagte ord, men for børnene er det bare en fortælling med finurlige og sjove bevægelser til.

Natur, udeliv og science

Vores store have tilbyder en masse forskellige oplevelser og indtryk. Her kan børnene klatre i træer, kravle på bakker, grave i sand og jord, spise frugter og bær, snitte og save i træ, bygge huller og finde insekter, orme og andet.

Vi går på tur i skoven en gang om ugen, hvor børnene får lov at møde naturen i sin rene form. Vi forsøger som voksne at være forbilleder for børnene, så når vi laver havearbejde såsom at luge bede, plante blomster, feje og rive, får børnene en naturlig lyst til at efterligne det som de voksne gør. Dette kommer sig af den indre glæde og det engagement, som den voksne lægger i arbejdet, som herved smitter af på børnene.

Vi ser, hører og anerkender det, som børnene oplever i naturen, og såfremt børnene har spørgsmål af intellektuel karakter, forsøger vi at formidle svarene på en fortællende måde frem for at forklare børnene alting.

Én gang om året er alle børnene med ude ved et lokalt gartneri, hvor børnene får lov at opleve alle de farverige, flotte og lækre ting, som er plantet i drivhusene. Her kan de også opleve mange af

de råvarer og grøntsager, som vi får leveret i børnehaven, og som børnene nogle gange er med til at forberede til den mad, vi spiser i hverdagen.

Vi er i børnehaven ude i alt slags vejr hele året rundt, og herigennem får børnene lov at følge naturens gang fra den lille spire, der kommer op af jorden til det modne jordbær, vi spiser. Det knastørre sand, som i regnvejr kan blive til mudder. Bladene, der skifter farve og falder af træerne og kommer frem på ny.

Udover at vi som voksne er foregangsmænd og -kvinder, forsøger vi gennem vores årtidsbestemte sange og eventyr at formidle og give børnene en naturlig respekt for naturen og dyrene, der lever i den. Med vores årsrytme i børnehaven har vi også vores årtidsborde, som sammen med vindueskarme og andet bliver pyntet med de ting, som naturen har at byde på året rundt.

Med den rigtige påklædning er intet vejr dårligt vejr. Vi er som tidligere nævnt ude i alt slags vejr, og det er med til at give børnene en oplevelse af naturens elementer i form af jord, vand, vind og ild. Ilden kommer til udtryk i vores ugentlige båltag, hvor vi laver bål ved vores bålsted, og til tider bliver der også lavet spiselige ting over bålet som fladbrød, popcorn og suppe.

Den begyndende forståelse for matematik kan komme ind i en morgenkreds-situation, hvor vi tæller, hvor mange børn vi er i dag, og hvor mange vi mangler. Det kan både være i sagte ord, men den voksne kan også holde hænderne oppe med det antal børn, der mangler, og så kan børnene selv få lov at tælle. I spisesituationer har vi en stor og en lille hjælper, der hjælper med at dække bord. Her gælder det også om at tælle stole og finde samme antal tallerkner, glas osv. Ellers kan det foregå i dagligdags situationer, hvor den voksne kan spørge et eller flere børn, om de vil finde tre pinde, fem sten osv. Når vi går ind fra haven, synger vi "Alle børn skal ind, tag tre ting med ind", og børnene finder så tre stykker legetøj, som de tager med hen til skabet, før de går ind.

Generelt bygger vores pædagogik på oplevelser, erfaringer og fortællinger og ikke så meget på forklaringer. Så når vi tapper birkesaft i foråret, så er det fordi birketræet var så tørstigt og havde drukket så meget vand, at hvis man borer et lille hul, så kan man få lov at smage på birkens saft. Når vi plantefarver silketørklæder i gryde over bål med æbleblade, så bliver der stort set ikke forklaret, men oplevelsen af at tørklædet var hvidt, da det kom i, og gult da det kom op, er til stor fascination for børnene. Oplevelsen behøver ikke blive ødelagt ved at blive forklaret til døde, men derimod bliver oplevelsen holdt levende, og fantasien kan få lov at bringe oplevelsen og ideerne videre, frem for at hele oplevelsen blev intellektualiseret og manet til jorden for et barnesind.

Kultur, æstetik og fællesskab

Vores hverdag og generelle kultur i børnehaven er gennem strukturen bygget op på en sådan måde, at vi er med til at give børnene nogle gode vaner. For eksempel går vi altid på toilettet og vasker hænder, inden vi sætter os til bordet og spiser, og det samme gør vi når vi er færdige.

Hvad angår vores mad og måltidskultur prioriterer vi økologi og biodynamisk mad fra jord til bord. Inden maden bliver der sunget bordvers, og under måltidet er der kultur for at der bruges hviskestemmer, så man kan nyde og fordøje sin mad i fred og ro.

Vi har en rummelighed over for alle børn og alle forældre uanset baggrund, religion og udfordringer. Vi taler pænt til alle, både børn, voksne og forældre. Vi hilser hver dag pænt på både børn, forældre og kollegaer med enten kram eller håndtryk. Vi forsøger at tale til viljen og ikke intellektet. Dette gør vi ved at fortælle i billeder og ved at have en forundringskultur, som får tanker og fantasien til at tænke videre frem for at stagnere.

Vi har en inklusionskultur, hvor vi italesætter at alle leger med alle så vel udenfor som indenfor. Ingen regler uden undtagelser, da det selvfølgelig også kan være okay at lege selv eller i en gruppe, uden at andre skal komme og ødelægge eller skabe for store udfordringer i en igangværende leg.

Vi holder fødselsdage, hvor fødselsdagsbarnet får lov at være konge/dronning for en dag. Vi har en fortælle- og eventyrkultur, hvor vi fortæller nationale så vel som internationale folkeeventyr. Gennem vores årstidsfester forsøger vi at tage udgangspunkt i det nære og det, vi har omkring os, da det er nemmere for børnene at forholde sig til. De kan herved bedre udforske og være en del af de ting, vi taler om og præsenterer for dem, frem for at tale for meget om ting, som slet ikke er en del af vores kultur i Danmark.

Til vores årstidsfester gennemgår de forskellige stuer altid en større eller mindre forvandling: Klæder i bestemte farver hængt over rumdelere, blomster, grene, krystaller, fint porcelæn, duge og lysestager osv., alt sammen for at give vores festdag det helt rigtige æstetiske udtryk. Børnene kan også være blevet bedt om at møde op i for eksempel hvidt tøj eller andet, så det hele hænger sammen og går op i en højere enhed.

Vi har en PR-kultur, hvor vi gennem vores årlige julebazar forsøger at gøre os synlige, og derudover kommer vi også på messer, hvor vi fortæller om os som institution og den dertil hørende kultur.

I vores udeliv har vi kultur for at passe på naturen og naturens dyr. Vi har fokus på naturen og dens materialer, ligesom vores legetøj kun er lavet af natur og naturmaterialer.

Gennem vores steinerpædagogiske tilgang til børnene har vi som voksne et forbillede og en efterlignelsesværdig kultur, og herunder har vi også en åben tilgang til, at der er mere mellem himmel og jord. Sidst men ikke mindst har vi kultur for, at barnet har første prioritet frem for alt andet.

Hvad angår fællesskaber er hver stue jo et fællesskab i sig selv, og stuerne laver fra tid til anden arrangementer med hinanden, således at fællesskaberne bliver blandet. Derudover er der, hvad man kan kalde for aldersopdelte fællesskaber forstået på den måde, at man skal være fyldt fire år for at måtte grave med store skovle og spader, man skal være fyldt fem år for at måtte snitte med en dolk, og man skal også være fyldt fem for at måtte bruge vores gynger. Disse aldersopdelinger er naturligt med til at skabe nye former for fællesskaber, da børnene får øje på hinanden på en anden måde når de – enten fra egen stue eller på tværs af stuer – får øje på, at Peter for eksempel også står med en spade ligesom jeg gør, og jeg er fire år. Eller at Signe må snitte med en dolk, og så må hun jo være fem år. Udover det er der i den sidste halvdel af børnehavet en storebørnsgruppe, hvor det er de kommende skolebørn, der kommer på skovture og andet. Således er børnehaven opdelt i mange forskellige subfællesskaber under det daglige store fællesskab.

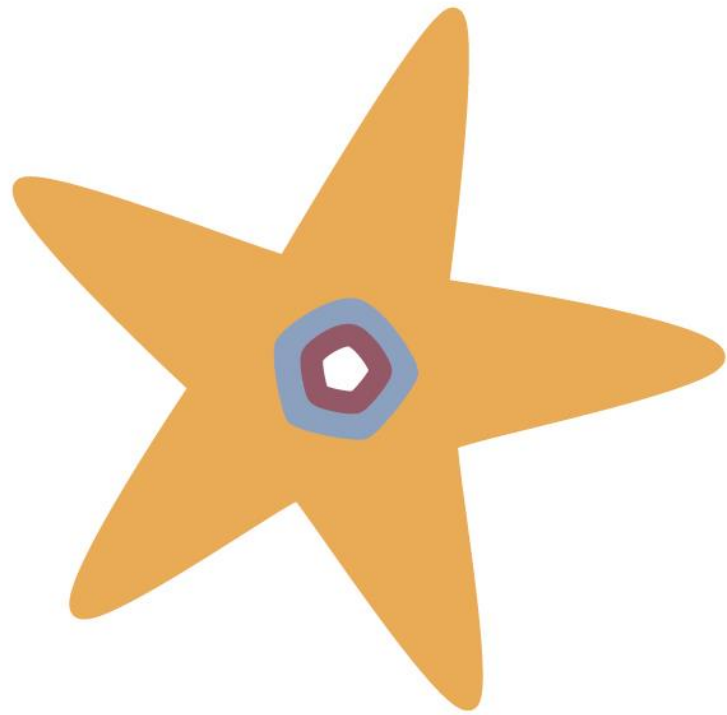
Medier er ikke noget vi bruger i vores institution, men vi har til gengæld mange andre materialer og redskaber, vi kan bruge til at udtrykke os med; det være sig fra værktøj som knive, save, hamre og sakse og til materialer som silke, uld, træ, blomster, sten, krystaller, papir, silkepapir mm. Generelt for brugen af redskaber og materialer er, at det er naturmaterialer.

Evalueringskultur

For at sikre alle børns trivsel og udvikling i vores pædagogiske læringsmiljø vil vi igennem året systematisk dokumentere og evaluere på denne måde:

- Efter behov vil alle stuerne lave "stuetjek" på deres stuemøder.
- Hvert kvartal laves der et "udvidet stuetjek" i forbindelse med personalemøder.
- Er der bekymring om et barns trivsel laves der et "udviklingstjek" på pågældende barn og efterfølgende handleplan for barnet.
- Inden 1. november hvert år laves der "udviklingstjek skoleparathed" på kommende skolebørn.
- To gange årligt udarbejdes der "handleplan børnegruppe". Det foregår således, at lederen følger en gruppe en dag og efterfølgende på et stuemøde sammen med de voksne laver en vurdering af, om der er noget der særligt udfordrer netop denne gruppe. Det kan være alt fra manglende sprogindsats til udfordringer i garderoben eller lignende. Vi har i denne forbindelse øje for alle områder i det pædagogiske grundlag og for læreplanstemaerne. Der laves handleplan og opfølgning på de udfordringer, der måtte være.

Udarbejdet af Stjerneblomsten, Vejle.

Maj 2021